

Xente nova para restaurar este país

A foto que fala

Campo de Polorinya (Uganda). Este país leva acollido desde 2013 máis de 1,5 millóns de refuxiados de Sudán do Sur. Nalgúns campos, as familias reciben parcelas para construír casas, hortos para cultivar e os nenos van ás escolas locais. Dá que pensar.
[Foto: Dan Kitwood].

O trasno

Daniel López Muñoz

Restaurar o país, conservar a arte e a graza de sermos así

Non só é cousa de restauradores e conservadores como os que entrevistamos neste número de Irimia, rapaces novos vitalmente comprometidos na restauración e conservación da arte herdada. Pero eles parecen unha bonita metáfora do que fai falta, da grande empresa colectiva pendente, antes de que a vaga da uniformidade e o autodesprezo arrample con todo pola banda de estribor (a que queda á man dereita mirando para proa).

Están fresquiños os datos que nos daban no día internacional da lingua materna, que se celebra en conexión co recoñecemento do Día do Movemento pola Lingua, que se conmemora en Bangladesh desde 1952, cando varios estudantes morreron a mans da policía paquistaní protestando en defensa do idioma bengalí.

Non sei agora como andarán os *bengalís en Pakistán*, pero a maioría dos *galegos e galegas en España* están activa ou pasivamente empeñados en que se perda o galego como lingua natural ou materna. É unha porfía antiheroica, unha teimosía calada e eficaz. Apenas xa un 18% dos cativos do país están instalados no galego como lingua natural.

Perder o galego como lingua de instalación familiar e temperá na vida dos meniños atranca a conservación desa arte graciosa, dese xeitoso agasallo que nos fai cómplices e singulares na historia das comunidades humanas. E esa perda ten mala restauración. Nunca entenderei que xente galega sensible pola invasión

da velutina ou do eucalipto non se doia por esta perda.

Porque, despois, perdida a frescura, a música e a riqueza espontánea do idioma, cando falar galego é cousa de adultos que teñen que volver a el “por compromiso”, sexa laboral, político, de aparencia ou de honesta conversión... Cando se “restaura o uso” que se perdeu en toda a infancia e adolescencia, esa restauración é normalmente pobre, descoidada, descafeinada. É unha restauración con vernices alleos, con perda da cor orixinal. E custa montes e moreas darlle xeito.

A política lingüística da época Feijooana, a real e innomeable, consciente ou non, é simplemente deixar que o suicidio se consume, ou, se acaso, empurrar un pouquiño, con cambadelas no tímido avance escolar ou reforzando ese terrible prexuízo de discursar en castelán nas grandes urbes e deturpar a sintaxe do galego no Parlamento... (e no só el, ollíño!)

Editorial

Mentres pechamos este número de Irimia, estase a celebrar o 8 de marzo, o día das mulleres, pero este ano a celebración ten algo diferente. Un grupo de mulleres superviventes do maltrato, da asociación coruñesa Ve-la luz, están acampadas na porta do Sol sostendo una folga de fame desde hai case un mes, para pedir que a loita contra a violencia machista se converta nunha cuestión de estado (www.asociacionvelaluz.es). Por parte dos medios o apagón informativo sobre este tema é escandaloso cando imos xa polas 21 vítimas (18 mulleres e 3 menores) neste ano 2017.

Mentres o poder se move cara á evolución o feminismo faise forte no apoio mutuo

É moi difícil non ver os avances que en conciencia de igualdade se van facendo, e ao tempo ignorar os movementos de volta atrás que tamén se suceden nesta loita. A Sra.

Trump rexeita vestir de branco no Congreso, cor cunha clara alusión á loita das mulleres sufraxistas do seu país, e preséntase ante a súa nación vestida de negro. Ao mesmo tempo cobra forza a nivel global a petición da asociación argentina “Ni una menos”; que convoca a todas as mulleres do planeta a unha folga contra a violencia machista, para acabar coa fenda salarial e pola visibilización dos traballos de coidados. Certamente este é un problema global para o que as solucións sinxelas non existen. Un problema que precisa un pacto de estado, unha acción contundente e global desde todos os niveis e estamentos.

E un ano máis, malia o mal tempo, as rúas de Santiago enchéronse de berros feministas pola vida, contra a violencia e a discriminación, na manifestación Nacional do domingo 5 de marzo, unha manifestación que uniu todas as agrupacións e plataformas feministas galegas baixo un único lema: Feminismo para avanzar xuntas nunha mesma loita. A manifestación contou cunha forte presenza policial ao longo de todo o seu percorrido, cousa pouco usual nestas celebracións.

Imos vendo o lento avance da historia: por unha parte o poder e os seus símbolos móvense cara á involución e a negación de dereitos e por outra as pequenas asociacións feministas van avanzando e facéndose fortes no mutuo apoio e a loita. Vencerá David a Goliat?

Rumores de esperanza

Xan Guillén

Hai historias que se fan públicas e coñecidas grazas ás redes sociais. Un caso é o de Jax, un neno estadounidense de catro anos que pediu que lle cortasen o pelo de igual xeito ca o seu amigo para que a mestra non se dese conta da diferenza e así ter algunha brincadeira con ela e cos seus compañeiros da clase. Como podedes ver na foto, non hai diferenza entre eles grazas ao corte de pelo. Se ti percibes a diferenza é porque algunha vez che dixeron que existían diferenzas entre as persoas, pero para estes pícaros de catro anos non existía ningunha diferenza, agás o corte de pelo. Toda

unha lección de inocencia. Oxalá os adultos tivésemos a mesma mirada ca estes nenos.

Outra historia curiosa é a de Nico. Un debuxo que durante uns poucos días percorreu os teléfonos móbiles para ensinar a difusión e a transcendencia que tiñan algúns feitos nas redes sociais. A historia partiu dunha aula de terceiro de ESO e foi un xeito práctico de aprender cousas como, por exemplo, a difusión das cousas a través de internet.

Leccións que nos dan os nenos aos maiores. Porque estar con eles é unha continua aprendizaxe.

1

3

2

4

A peneira

1

O 18, o barrio de Monelos e a Comisión pola Recuperación da **MEMORIA** histórica da Coruña lembran o seu pasado republicano cun roteiro no que honran a mestra Mercedes Romero Abella, torturada e asasinada polos franquistas en Aranga, a comarca con máis fosas comúns.

2

Os Premios **MARÍA CASARES** de Teatro entréganse o 29 no Salón Teatro de Compostela cando se erguen os panos en moitas comarcas. Así se celebran tamén os 10 anos da Escola Dramática de Vilalba. “O tolleito de Inishmaan” e “Eroski Paraíso” lideran as nominacións.

3

Chantada festexa o **VINO**, o 11. As 30 denominacións de orixe loitan coas “marcas” de propiedade privada do capitalismo, como é o caso dos EUA, onde non hai tradición gastronómica. As DO amparan produtos de calidade ligados a un territorio e un xeito tradicional de produción e elaboración.

4

Hungría ergue outro **VALADO** contra os refuxiados que entran por Serbia. Na foto vese o de Melilla separándonos de Marrocos, pero un dos máis longos é o que ese país ergueu para illar o Sáhara. Neste ano xa afogaron no Mediterráneo español máis da metade de todo o 2016.

5

7

6

8

Alfonso Blanco Torrado

5

As **PRAGAS** están a destruír a nosa flora e fauna: os amieiros, as velutinas, as agallas nas follas dos castiñeiros... E agora, a colza nas patacas que, polo cambio climático, adaptouse aquí. E as administracións sempre chegando tarde cando os labregos xa as sementaron, perdendo todo.

6

Portugal vai frear as plantacións de **EUCALIPTOS** e incrementar un 10% o piñeiro bravo, un 35% as sobreiras e un 40% os carballos: Os eucaliptais son o 26% da superficie forestal (811.000 has.), 100.000 máis que hai dúas décadas, mentres Galiza urxe medidas.

7

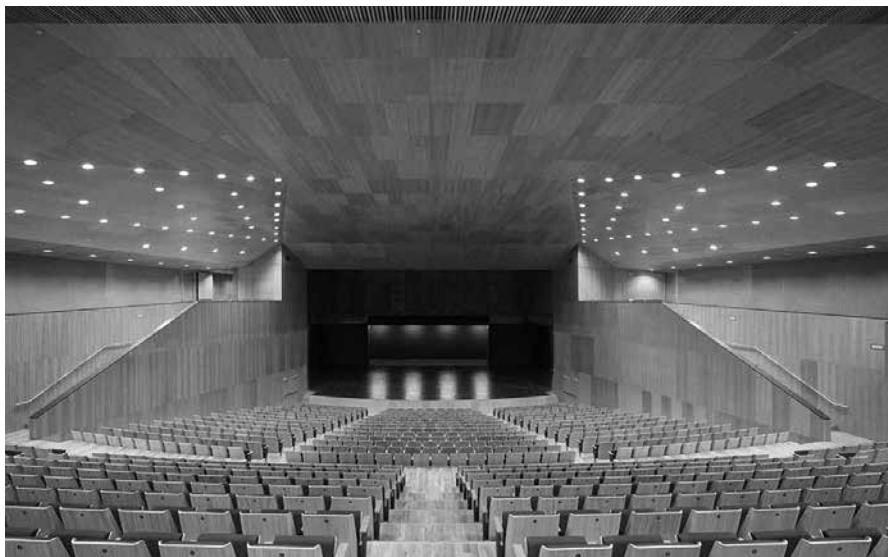
O 24, **Día pola Memoria**, pola Verdade e a Xustiza, Arxentina reforza a vontade de buscar a identificación xenética de máis de 30.000 desaparecidos na ditadura. Preto de cen galegos/as coma os xa recoñecidos Manuel Souto da Coruña e a súa dona Antonia, asturiana, emigrantes asasinados.

8

Medra a emigración da **MOCIDADE**, dende o 2008 máis de 103.209. Só traballa un terzo entre os 16-29 anos, cuns contratos o 71% temporais e un paro que sobe do 33%. Nos países máis ricos hai 40 millóns de mozas/os que nin estudan nin traballan.

Economía Auditorios e artes

Pedro Pedrouzo Devesa

Auditorio de Lugo

A obra do novo auditorio de Lugo custou arredor de vinte millóns de euros, pero leva meses sen poder abrirse porque dúas administracións públicas non se poñen de acordo sobre cal das dúas ten que financiar o equipamento. Parece difícil que obras desa magnitude se inicien sen que esta claro quen financiará cada parte. Pero a política é así. Con demasiada frecuencia iníciáanse cousas sen saber como se farán ou como rematarán. Hai que alimentar os medios.

Que as urxencias políticas invadan o funcionamento das administracións públicas non é ningunha novidade. O máis rechamante desta situación é a escasa demanda social de apertura dun edificio necesario; mesmo parecemos temer a súa posta en marcha, porque... Que pasará a partir dese día? Temos a mesma fame cultural

en todas as cidades? Temos espazo dabondo para as artes na nosa vida diaria, sexa música, teatro, cine, danza ou literatura?

Tradicionalmente as artes satisfíxeron a nosa necesidade de humor e drama, mesmo de traxedia. Foron unha aguillada para o noso pensamento e para a cohesión social. Igualaron a relixión na súa capacidade para transcendérmolos. Humanizáronnos e axudaron, e axudan, a minguar o pecado orixinal co que nos presentamos en sociedade: a cobiza. E o progreso construíu a televisión, coa súa programación infanda, que nun principio fixo menos necesarias aquelas narracións que, unhas veces de forma torpe e outras grandiosa, axudaban a reconciliarnos coas miserias do humano. Pero hoxe a calidade de demasiados programas, en vez de

reconciliarnos con esas miserias, o que fai é amplificalas a través do odio tribal, o gueto cultural e económico, o medo ao outro.

Coñecemos o valor social e político do fútbol. Tivo a fortuna de asociarse co que parecía ser o inimigo que o ía destruír, a televisión. E resulta que esta impulsouno a un nivel de popularidade que ten maior mérito se cabe polas enormes alternativas que existen hoxe para o lecer.

Pero o adversario non é o fútbol. Posiblemente haxa moito que aprender da capacidade que ten este deporte de formar continuamente canteiras de cativos que queren xuntarse detrás dun balón, é dicir, de aglutinar entusiasmo. Ese sentimento que etimoloxicamente nos remite ao goce de estar enchido de divindade, que nos axuda a transcender os mesquiños medos, é unha sensación coa que agasalla o deporte, pero tamén a música, o teatro, o cine, complementos culturais que necesitamos integrar nas nosas cidades para que non se amurallen os nosos barrios e as nosas almas.

Nunca tantos músicos formados con estudos regrados tivemos en Galicia. Nunca tantos tiveron que tocar fóra por falta de traballo e mal pagados..., tan mal pagados que posiblemente outra orquestra filharmónica non fose tan cara como moitos pensan. Porque, moitas veces, a proximidade coas artes comeza igual que co deporte, coas ganas de ver as túas crianzas xogar.

Banda Sinfónica Infantil e Xuvenil de Galicia

O peto común

Rubén Aramburu

Encontro un amigo que chegou de Bos Aires e vén asustado da violencia que atopou polas rúas. Hai moita crispación e tamén delincuencia xuvenil, bandas de adolescentes coma en Río ou no Salvador. Escoito testemuños doutros países e coinciden. Na América de Trump enfróntanse a paus os dun lado cos do outro.

Por aquí, a cousa vai de escándalos e crispación: Unha *drag queen* disfrazada de Virxe María alporiza a moitas persoas relixiosas, o mesmo que un cartaz no entroido, que din fai burla do Papa. Un autobús dunha chamada organización cristiá revoluciona os medios porque vai contra os transexuais. Non sei se un disface da Virxe María é unha blasfemia, pero hai outras ben grandes para nos alporizar: eses meniños inmigrantes afogados nas praias, os campos de almacenamento de refuxiados no medio da chuvia, da lama e do frío, a violencia contra as mulleres...

Hai algúns investigadores que relacionan todo isto coa cousa esa das redes sociais. Din que hai moita incomunicación -paradoxo tremendo!- e xera comportamentos violentos. Os faladoiros televisivos de política, fútbol e moitos programas sensacionalistas veñen colaborar non pouco.

A CORESMA convidanos ao silencio, ao xaxún e á compaixón; quizais fose un bo remedio para males tan gordos. Trátase da CONVERSIÓN, de lles dar a volta ás cousas e ao corazón.

A Comunidade de San Exidio, en Italia, acolleu máis de 700 refuxiados do conflito sirio, máis ca os gobernos todos xuntos da Unión Europea. Sen facer ruído, en silencio e con moito amor. Estes son os sucos da Pascua, do triunfo sobre a morte.

O CARRABOXO por **ROBÉ LOIS**

Xente d'eiquí

Xosé Lois Vilar

Ana González Miranda e Anxo Estévez Barcala, restauradores da fermosura

Ana ten vinte e cinco e Anxo vinte e sete. Son restauradores e conservadores. Ela, ademais, fotógrafa. El, de paso, diplomado en artes escultóricas. Ela que é de Bueu, traballou no Perú, no museo Arqueolóxico. El, que é pontevedrés, estivo tamén no Perú e tamén restaurando o mosteiro de Batalha. Restauran cousas fermosas da nosa herdanza de séculos e conservan o que cómpre conservar (non o outro). Teñen vida e obradoiro na parroquia de Salcedo, a carón de Pontevedra. E son xente de aquí, da que vai facendo de Galicia un país digno de ser vivido, ese lugar marabilloso e imprescindible que herdamos e que temos que deixar en herdanza.

En que consiste o voso traballo?

Pois consiste en preservar o patrimonio cultural a través da conservación e da restauración.

A restauración e a conservación axudan a xerar coñecemento e fanse cun método propio. É unha dedicación, unha ciencia experimental moi práctica, na que entran en xogo varias disciplinas, combinando traballos de diversas ciencias, cunha metodoloxía complexa. Así que ten unha parte

ma intervención posible e facer que esa intervención sexa reversible.

Conservar? Restaurar?

Ben, hai diferenza. Conservar é tratar de que unha obra non se degrade, que a acción do tempo e do humano non sexan negativas. Manter o obxecto no estado no que se atopa cando chega ás nosas mans, que non vaia a peor. Un factor moi importante é a conservación preventiva, que traballa sobre as condicións medioambientais. Res-

Respectar a orixinalidade do ben, e facer unha intervención mínima e reversible

teórica e unha parte técnica e, ademais, unha compoñente ética.

Para que vos fagades unha idea, hai hoxe unha serie de criterios asentados sobre os graos de intervención, sobre a reversibilidade dos tratamentos que se aplican ás obras de arte, sobre a chamada “conservación preventiva”. Tamén criterios como a mínima intervención ou a non modificación da natureza dos artefactos. É dicir, moito respecto ao ben cultural e a súa orixinalidade, realizar a míni-

tauración é intervir nun ben intentando aproximarse a como estivo nun tempo pasado. Sempre tentando conservar a pátina que vai creando o tempo.

Todo un traballo en equipo, logo....

O noso equipo, por exemplo, está composto de dous diplomados en restauración, pola Escola de Conservación e Restauración de Bens Culturais de Galicia. Titulados tamén, en técnicas escultóricas e fotografía profesional na Escola Mestre Mateo de Santiago de Compostela. Ademais, contamos coa colaboración

dun carpinteiro ebanista con ampla experiencia. Estamos especializados en pintura, retablos, imaxes, marcos, antigüidades, metalistería, ourivería, cruces procesionais, artes decorativas, documentos gráficos, materiais arqueolóxicos e carpinterías de igrexas. Temos experiencia na realización de moldes, con siliconas e resinas especiais para fabricar réplicas e reconstrucións de bens artísticos, así como pezas novas en materiais modernos. Tamén fabricamos en talla de madeira, policromado e dourado, o que nos permite realizar escultura decorativa e relixiosa. Temos a satisfacción de dicir que somos quen de devolver aos bens artísticos, imaxes e retablos a súa orixinalidade, eliminando vernices envellecidos e repintes que desvirtúan a súa riqueza artística.

Pero tamén facemos renovación de estilo, restauración e rehabilitación de mobles e carpinterías. E a formación en fotografía profesional, permítenos mesmo realizar fotografías de bens artísticos e fotografía profesional de eventos, tales como vodas, bautizos, comuñóns...

Hai que darlle a todo, pero que vos atrae máis da restauración? Tedes preferencias?

Canto a materiais, sentímonos mais cómodos cando traballamos con madeira e pintura. En canto a tratamentos, o que máis nos interesa é a intervención directa sobre a obra, con reproducións de elementos perdidos, limpeza e reintegracións cromáticas. No que máis nos gusta traballar é sobre lenzo, escultura policromada, imaxinería e retablos. O mais grato e apaixonante da nosa profesión é descubrir as capas subxacentes das pezas durante un proceso de limpeza ou de eliminación de repinte. E toparnos con policromías antigas que fai séculos que non ven a luz. Non debemos esquecer o factor humano; a satisfacción ao entregar unha peza do agrado do cliente.

Cal é a parte máis delicada dese labor?

O máis delicado é, definitivamente, o traballo activo sobre a peza e, dentro desta, é de salientar a limpeza e a eliminación de repintes. Isto convértese nunha ardua tarefa, pois normalmente é complexo atopar un método de limpeza que nos facilite a eliminación do alleo á obra sen alterar a súa pátina e a policromía orixinal.

Por que vos chamades “Almuíña Arte e Restauración”?

“Almuíña” é o topónimo dun lugar da periferia de Pontevedra, preto de

capacidade e formación para crear pezas novas.

Contades xa con algunha obra realizada?

Xa tivemos a oportunidade de traballar en campos variados; dende traballos para institucións, como en museos nacionais en Perú, no campo da arqueoloxía, con materiais metálicos e cerámicos; tamén para particulares, restaurando lenzos, marcos, mobles e antigüidades; temos experiencia no ámbito relixioso: retablos, imaxes e fachadas. Na parte creativa fixemos dende tallas en madeira por encarga, policromados e patinados de escultu-

Dende a crise a cantidade de traballo reduciuse polos recortes en cultura

nós. Esta zona está moi castigada pola acción humana; ao estar na entrada da cidade viuse afectada por autoestradas, circunvalacións, etc. De todos os xeitos conserva certa orixinalidade rural, ao estar menos poboada. “Arte e restauración” pola importancia da parte creativa (arte) e da parte preservadora (restauración), pois non somos unha empresa de restauración convencional, tamén temos

ras, réplicas e fotografía profesional de eventos.

Como está o panorama da restauración en Galicia?

O panorama laboral dende o inicio da crise en Galicia, non é bo, e menos ao falar do contorno cultural. Hai que ter en conta que na actualidade o IVE cultural é do 21% a isto hai que sumarlle a cota mensual de autónomos ou o imposto de sociedades;

isto dá como resultado que os salarios reais que os profesionais desta especialidade están a levar cada mes as súas casas sexa moito menor que hai uns anos atrás. Dende a crise, a cantidade de traballo reduciuse polos recortes no orzamento de cultura. Tamén no sector privado descendeu o consumo neste ámbito por este mesmo motivo. Outro factor importante é o intrusismo laboral, que aínda que é menor que hai uns anos, existe. Atopamos as súas intervencións deficientes: repintes, vernices de mala calidade, materiais irreversibles, incompatibles, mal aplicados, que deturpan a orixinalidade da obra. Todo este tipo de tratamentos volven o noso labor de devolver a obra ao seu estado orixinal, moito mais complexo.

É posible, logo, restaurar sen “profanar”?

Profanadas é como chegan moitas imaxes as nas nosas mans, que teñen diferentes repintes cubrindo a policromía orixinal, en lugar coidar e conservar a que existía. Outros tipos de profanación máis severas son as “restauracións de estilo”, algo moi estendido no pasado, nas que se ret-

llaban ou se mutilaban as pezas para logo unir partes de distintas imaxes, creando novas en consonancia co estilo da época. Ou os repintes parciais, como no caso da Capela Sixtina, na cal se repintaron panos que cobren as

partes pudendas dos distintos personaxes.

A nosa restauración non profana, pois rexémonos polos criterios marcados a nivel europeo, cos principios dos que xa falamos: respecto pola orixinalidade da obra, mínima intervención e reversibilidade dos tratamentos. O respecto ten que ver con asegurarse de non modificar o seu

sentido e mensaxe, non inventar partes ou elementos novos, non falsear acabados e policromías. A mínima intervención estará marcada polo uso; ben se é devocional, estético ou si é un “documento histórico” destinado a ser musealizado ou almacenado. A reversibilidade dos tratamentos realizados é fundamental, pois o mundo da restauración está en constante evolución e investigación e poder volver atrás nos tratamentos é moi importante ao longo dos anos.

En que andades agora mesmo?

Pois estamos a formar unha carteira de clientes a nivel galego que nos permita realizarnos como profesinais do mundo da restauración e a arte. Nestes intres contamos con obra devocional e lenzo no noso taller, e estamos á espera de varios proxectos entre eles un retablo.

E os vosos soños cara a onde camiñan?

Soñamos poder vivir do noso traballo, preservando o patrimonio do noso territorio

Os nosos soños son poder vivir do noso traballo e sentirnos realizados preservando o patrimonio material moble do noso territorio, para que poida ser gozado polas xeracións futuras, e estudado para ter unha mellor comprensión da historia do arte e dos oficios que no presente están en perigo de desaparecer.

Para contactar:

Domicilio e obradoiro na Rúa Aldea Nova, nº12.

Salcedo-Pontevedra 36143

650 257 199 / 620 434 762

almuinarestauracio@gmail.com

Utopía de coresma

E apareceu canda el o tentador e díxolle: *se es Fillo de Deus, di que estas pedras se convertan en pan.*

El respondeu e díxolle: *Está escrito e repetido: Non só de pan vive o home...*

Evanxeo de Mateo

Adeus - díxolle o raposo. Velaquí o meu segredo, que non pode ser máis simple: só co corazón se pode ver ben; o esencial é invisible para os ollos.

- O esencial é invisible para os ollos - repetiu o principião para se lembrar.

- O que fai máis importante a túa rosa é o tempo que ti perdiches con ela.

O principião. Antoine de Saint-Exupéry

Pingas de orballo Isaac Alonso Estraviz

Baldomero Iglesias Dobarrío. Mero.

Martinho Montero Santalha, Ângelo Cristovão e Isaac Alonso Estraviz

Hai uns meses premiaron a tres insignes representantes galegos no mundo da lusofonía, o debido recoñecemento a Ângelo Cristovão, a José Martinho Montero e a Isaac Alonso Estraviz, estes docentes e enormes coñecedores deste mundo da produción científica, lexicográfica, lingüística e literaria que nos vén representar. De antemán, sei que vai haber opinións para todos os gustos, pero eu ergo a copa para brindar por eles, compañeiros na

**Ergo a copa para brindar por eles,
compañeiros na loita da palabra**

loita da palabra. O coñecemento non pode ser vítima dos prexuízos, das opinións terxiversadas de “amiguíños” que se envolven nas categóricas afirmacións das modas ou conveniencias de cada tempo, para destruír e dividir, para sorprender, quizais acabar coa pluralidade que nos enriquece e conforma humanos. Xorden no pensamento vellas liortas e enfrontamentos que nos

distancian dunha ortografía veraz da historia e da concordia. Hoxe aínda as sensibilidades están moi aguzadas, aínda que debese imperar o entendemento inclusivo, o do bo coñecemento da lingua nai, da lingua portuguesa, parte de nós e nós parte dela. Iso faríanos mellores e capaces de avanzar nunha comprensión moito máis fluída e ampla do galego, que desde os séculos escuros abeirou como puido na fala, sen outro aquel de resistencia ca a dunha ortografía subsistente, que ben puidera ser un muro de incompreensión e de castigo. Por lembrar a Guerra da Cal, Ricardo Carballo Calero –aínda no silencio da Academia- ou Paz Andrade cando advertían que o galego non podía subtraerse independente do portugués, que sería artificioso e falto de garantías de porvir. As persoas debemos facer análise e corrixir a animadversión e ver os resultados que temos e, así, adquirir o prestixio eficaz para habitarnos, compracidos co que somos e seremos. Aí está a solución.

Foi unha homenaxe da Academia das Ciencias de Lisboa, unha institución científica das máis antigas, e a eles e á AGLP, con moito agarimo e recoñecemento pola contundente orixe, pois –todo hai que presumilo– en Galiza naceu a lingua de toda a Comunidade de Lingua Portuguesa, con todo o significado que na lingua isto supón. Tamén sentín a vergoña de non telos recoñecido aquí, neste país do desgoberno no

O amigo Estravíz ten unha historia persoal de libro ou de película

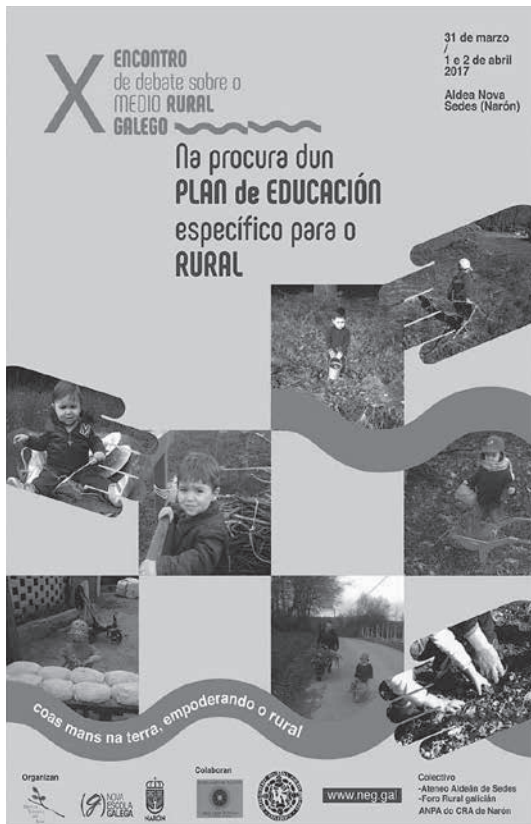
noso, do abandono da lingua e nos tantos incumprimentos, esquecementos, manipulacións. Historias de protocolos sectarios pecharon portas aos países lusófonos cando, con rigor, nos podíamos sentir máis próximos e irmáns, coñecéndonos debidamente, xuntándonos a nós mesmos.

O meu amigo Estravíz ten unha historia persoal de libro ou de película, dificilmente imaxinable sen a súa férrea vontade, firmeza de convicións e humildade sobrehumana que toca terra para verificarse certa. Lede se non o seu libro de conversas con Bernardo Penabade e veredes. Vén da Limia e dunha familia pobre. Aos doce anos ingresa no Mosteiro de Oseira e acada a orde sacerdotal no 59. É un frade rebelde, extremista, dirían hoxe, por exercer en galego; con 24 anos, vai camiño da diáspora, o “Padre Santos” –como lle chamaban- foi vítima da censura –xunto a outros compañeiros– e bótano do convento despois de tomarlle o pelo

miseramente. Após dunha fuxida longa, secularízase no 65, aínda que sempre desenvolvendo traballos de educación e integración social. Dos anos 70 ao 77 licénciase en Filosofía Pura e en Filoloxía Románica, dinamizando as irmandades galegas en Madrid. Dedícase á docencia. De volta a Galiza e sen deixar a investigación, defenderá a unidade da lingua galego-portuguesa. Ten moita obra escrita, fundamentalmente recoñecida no seu *Dicionário da Língua*, tan exquisito como rigoroso. Pero o fundamental de Isaac é a súa persoa. Coñecido desde a distancia curta, amósase, xunto á súa compañeira Manuela, como un mundo enorme de entrañables pigmentos cheos de pasaxes, lugares, intres, amigos e moitos soños que, compartidos, alentan e falan da liberación humana e da dos pobos, tamén o noso, que, neste tempos, corre unha dramática situación polo abandono desta lingua que aínda nos xungue a uns poucos.

Estravíz na Romaxe deste ano

Coas mans na terra, empoderando o rural

31 de marzo – 1 e 2 de abril (Narón)

Os ENCONTROS DE DEBATE SOBRE O MEDIO RURAL GALEGO son unha iniciativa singular de Nova Escola Galega que comeza en 2006, ano a partir do cal se teñen desenvolvido nove edicións, que retoman a xeira doutros catro Encontros realizados nos últimos anos oitenta.

Estes foros interdisciplinares pretenden achegarlle ao profesorado, á comunidade educativa e á sociedade no seu conxunto reflexións sobre a historia, a actualidade e o futuro do medio rural galego, con especial atención ao papel que neste medio desenvolven a cultura e a educación, ben desde a propia institución escolar ou ben desde outras iniciativas de carácter socioeducativo e/ou comunitario, promovidas por entidades diversas e asociacións do eido cultural.

Desde os seus principios, esta actividade procurou servir de espazo de encontro e confluencia de diferentes profesionais e colectivos galegos (sobre todo, locais) e de fóra de Galiza, para dar a coñecer e impulsar accións a prol dun

Na procura dun plan de educación específico para o rural

futuro sustentable para o medio rural, horizonte no que o papel da cultura e da educación adquire unha importancia estratéxica, tal e como afirman distintos organismos internacionais.

Información e programa na web de Nova Escola Galega: www.nova-escola-galega.org

Deputación DA CORUÑA

EDITA: Asociación A. IRIMIA

MESA DE REDACCIÓN: Daniel López Munoz, Luís Gómez Aldegunde, Pedro Pedrouzo Devesa, Rubén Rivas Vidal, Lidia Campos Chan, Lines Salgado Iglesias, José Antonio Martínez. Tlf. 986 10 49 45.

COLABORADORES: Victorino Pérez Prieto, Manolo Regal, Alfonso Blanco Torrado, Xosé Lois Vilar, Marta Sopena, Tareixa Ledo Regal, Clodio González Pérez, Xabier Blanco, Valentina Formoso Gosende, Antonio Pinto Antón, Carmen Soto, Rubén Aramburu, Marisa Vidal, Xan Guillén, Christina Moreira, Carlos Vázquez G., Teresa Souto Loira, Josecho de la Torre Culler, Lucía Santiago Díaz, Baldomero Iglesias Dobarrío (Mero), Lois Ferradás, Xaquín Campo Freire, Nieves Espiñeira Medín, Francisco Almuíña, Alfonso Mascuñana, Antón Laxe, Ramón Díaz Raña, Olga Álvarez, Engracia Vidal Estévez, Manuel Arca e J.M. Barca López, Manolo G. Turnes.

CORRECCIÓN LINGÜÍSTICA: Lidia Campos Chan, Luís Aldegunde.

RECEPCIÓN DE ARTIGOS E COLABORACIÓNS EN: revistairimia@asociacion-irimia.org

SUBSCRICIÓNS: Apdo. 296 – 15704 Santiago de Compostela. Telf.: 615 464 095 / subscripcións@asociacion-irimia.org

Ordinaria: 30 Euros, de Apoio: 45 Euros. Cota de socio: 3 Euros.

PARA ASUNTOS DA ASOCIACIÓN NON RELACIONADOS COA REVISTA: asociacion-irimia@asociacion-irimia.org

CONTA: ABANCA ES63 2080 0349 8530 4000 5822 - Urbana, nº 8 - Santiago

DEPÓSITO LEGAL: C-1417-81 **TIRADA:** 650 exemplares

DESEÑO E MAQUETACIÓN: TallerDD (Ninfa, Riveiro, Martínez)

ISSN: 2172-9182

IMPRIME: TÓRCULO Artes Gráficas

DISTRIBÚE: IMPACTA

EDICIÓN ELECTRÓNICA: <http://asociacion-irimia.org/revista.xhtml>

FEITO EN PAPEL RECICLADO

Boa Nova

DOMINGO 19 DE MARZO. III de CORESMA A PALABRA. Xn 4, 5-42

Naquel tempo, chegou Xesús a unha cidade da Samaría chamada Sicar, preto do terreo que lle deixara Xacob a seu fillo Xosé. Estaba alí o pozo de Xacob. E Xesús, canso do camiño, sentou onda o pozo. Era preto das doce da mañá. Chegou unha muller da Samaría sacar auga. E Xesús díxolle: «Dáme de beber». (Os seus discípulos foran á vila, mercar comida). Preguntoulle entón a muller samaritana: «Como é que ti, sendo xudeu, me pides a min, muller samaritana, que che dea de beber?» (Porque os xudeus non se levan cos samaritanos). Respondeulle Xesús: «Se coñeceses o don de Deus e quen che di “dáme de beber”, ti mesma lle pedirías a el e el daríache auga viva.» Replicoulle a muller: «Señor, se ti nin sequera tes caldeiro e o pozo é fondo, de onde pensas quitar esa auga viva? ¿Seica es ti máis có noso pai Xacob, quen nos deu este pozo, do que beberon el, seus fillos e mailo seu gando?» Xesús contestoulle: «Todo o que bebe desta auga terá sede outra vez; pero o que beba da auga que eu lle darei, nunca máis terá sede: a auga que eu lle darei, converterase dentro del nunha fonte que saltará ata a vida eterna.» A muller suplicou: «Señor, dáme, logo, desa auga para non ter sede nin ter que vir aquí por ela. Vexo, Señor, que ti es profeta. Os nosos pais adoraron neste monte e vós dicides que é en Xerusalén onde hai que adorar a Deus.» Xesús díxolle: «Faime caso, muller: chega a hora en que nin neste monte nin en Xerusalén adoraredes o Pai. Vós adorades o que non coñecedes; nós adoramos o que coñecemos, pois a salvación vén dos xudeus. Pero chega a hora -e velaí- en que os verdadeiros adoradores adorarán o Pai en espírito e verdade, pois eses son os adoradores que procura o Pai. Deus é espírito e cómpre que os que o adoran, o adoren en espírito e verdade.» Respondeu a muller: «Sei que está para vir o Mesías, o chamado Cristo. Cando el veña, hanos clarexar todas as cousas.» Díxolle Xesús: «Son eu, o que está falando contigo.» (...)

O ECO

Hai que ver, que pouco cambiaron as cousas desde hai dous mil anos. Que se os xudeus e os samaritanos non se levaban e iso que os samaritanos tamén eran xudeus, aínda que doutra póla da árbore. E aquí nos tes, no século XXI, con guerras e conflitos polo mundo adiante.

E, pola outra banda, xa vedes que daquela falar cunha muller estaba mal visto. Agora, polo menos, xa comezamos a ver mal que se mate a máis dunha por semana. Ese é o primeiro paso, que nos deixe de dar mágoa e nos dea carraxe.

Polo que vemos Xesús era un adiantado para a súa época, ou quizais simplemente ollaba as persoas como seres humanos, sen facer distincións pola súa procedencia, crenzas, xénero, idade, clase social... Igual que nós non discriminamos pola cor dos ollos e nos parecería unha parvada facer tal cousa, do mesmo xeito discriminar por calquera outro motivo é igual de estúpido e os nosos fillos adoptados en Etiopía, China ou Rusia son a mellor explicación, pois cando tes unha pequena ONU na casa non se ven diferencias máis aló da talle dos zapatos.

Olga Álvarez

Xesús fala de teoloxía cunha muller!. Debaten sobre o sentido do culto, o papel do templo (ao que ela non podía entrar), a verdade que é fonte de vida,... Xoán contrapón en dous capítulos (3 e 4) dous diálogos teolóxicos: o de Nicodemo e o da Samaritana. E vaia se non hai diferenzas...

Nicodemo ten nome, a muller tamén, pero non quedou indicado. Nicodemo fala desde a cabeza, desde a súa autoridade e poder de fariseo, e o seu debate é abstracto, racional. A muller fala desde a vida, a súa persoal e a da súa comunidade, dende o cotián. Na conversa con Nicodemo os discípulos non aparecen. Aquí si, e vaia “papelón” fan: ignoran á muller, non se queren “rebaixar” a entrar na conversa e quedan a velas vir.

Nicodemo non entende o que significa “nacer de novo”. A Samaritana enténdeo enseguida. No encontro con Xesús a súa vida cambia: xa non é quen de marchar para casa como se nada pasara. Precisa comunicalo, facer que os demais o vivan coa mesma intensidade que o está a vivir ela. Nicodemo parece seco por dentro, na muller de Samaria abrolla unha fonte de auga viva. Por iso entendo e recoñezo a ledicia que debeu sentir cando os seus veciños lle din “Xa non cremos polo que ti nos dixeches: nós mesmos o escoitamos e sabemos que este é de verdade o Salvador do mundo”.

Se non é esta muller de Samaria unha apóstola, que veña Deus e o vexa!

Marisa de Corme

Falando da lingua Non todo é chover!

Lidia e Valentina

Estabamos naquel paraíso rural e lingüístico e escoitámolo alto e claro: **Non so cre!* E nós tampouco o dabamos crido!... Foi hai un tempo, un ano, se cadra dous... Pero agora puxemos a orela e escoitámolo cada vez máis e non queremos crer que o proceso de castelanización avance de tal forma que haxa ataques á estrutura da nosa lingua que sexan dese calibre. Ultimamente escoitamos na xente nova expresións do tipo: **Non so cre, *Non so comeu, *Non so levou, *Non so bebeu...* A cuestión está en que non é unha cousa de castelanfa-

lantes que nunca oíron falar en galego e que traducen literalmente. Non se trata diso, ou non só! O caso é que llo escoitamos a xente que naceu falando galego, que mamou o galego na casa e con dezasete anos, e catorce metidos dentro do sistema educativo -onde deberían escoitar galego normativo ou, cando menos, sen estruturas castelanizadas deste tipo- poden dicir tales cousas...

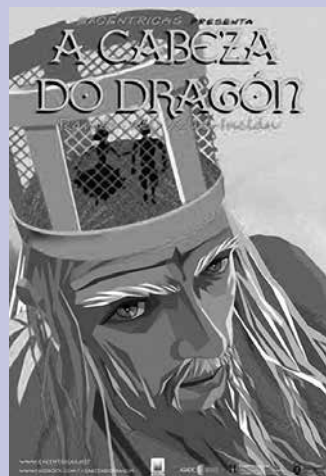
Como poderá ser que non lles piten os oídos ao escoitar tales cousas? Como pode ser que entre galegofalantes haxa estruturas que son tra-

ducións do castelán e que as teñen que traducir eles mesmos ao iren falando? En galego non temos ese “se” reflexivo. Nós, cando queremos dicir que *Fulano non cre tal cousa*, dicimos *Fulano non o cre*, mentres que en castelán din “Fulano no se lo cree”; igual que *A nena non comeu o chocolate* queda en *A nena non o comeu*, nunca **A nena non so comeu*; xa que isto é tradución literal de “No se lo comió”; de igual maneira que se vemos que o neno non bebeu o leite, diremos *Non o bebeu*, pero non podemos espetar **Non so bebeu*. Tamén pode pasar que digamos: *Ah, e marchou e non levou o libro!*, nunca poderíamos exclamar **Non so levou*; senón simplemente, *Vaites, non o levou!* O “vaites” non é obrigado, pero é unha fórmula moi galega, tamén case perdida porque non existe en castelán... Outra forma de castelanización: todo aquilo que non existe en castelán vaise perdendo en galego... Pásanos con “vaites”, co infinitivo conxugado ou coas cen formas que temos para expresar que cae auga do ceo, que non todo é chover-llover. Mais isto dá para outro artigo, que aquí non nos deixan máis espazo!

O Fachineiro do teatro

A cabeza do dragón

A compañía Producións Excéntricas estreou hai uns días esta obra que vai estar de xira durante os vindeiros meses por Galicia adiante e mesmo en Portugal. A dirección está a cargo de Quico Cada-val que está acompañado por un elenco moi coñecido: Iván Marcos, María Costas, Víctor Mosqueira, Patricia Vázquez, Josito Porto, Yelena Molina e Marcos Orsi. A montaxe espertara un interese especial porque os herdeiros dos dereitos de Valle Inclán teimaran, ata agora, en non deixar traducir ao galego ningún texto do autor. Con esta peza ponse fin a unha anomalía, declara o director. O

cerne da obra ten a sinxeleza dun conto infantil no que unha princesa a piques de ser sacrificada ao dragón acaba sendo salvada por un príncipe disfrazado de bufón. Pero ese inicio de conto infantil vaise transformando nunha comedia con referencias á actualidade máis inmediatea, e chiscadela aos herdeiros de Valle incluída. O vestiario e a música contribúen a facer desta peza unha obra moi notable. Ata o momento o público premia con cheos os lugares de representación, e esa adoita ser a mellor referencia. Sen dúbida hai que ir vela.

A.Q.